

Miljana Pavićević¹

*Univerzitet u Prištini sa privremenim sedištem
u Kosovskoj Mitrovici,
Filozofski fakultet,
Katedra za psihologiju
Kosovska Mitrovica, Srbija*

UDK 159.923.3-057.87:316.356.2

Originalni naučni rad**Dragana Stanojević**

*Univerzitet u Prištini sa privremenim sedištem
u Kosovskoj Mitrovici,
Filozofski fakultet,
Katedra za psihologiju
Kosovska Mitrovica, Srbija*

POVEZANOST OSOBINA LIČNOSTI MLADIH I NJIHOVE PROCENE PORODIČNOG FUNKCIONISANJA

Apstrakt

Teorijski okvir istraživanja čine sedmofaktorski model ličnosti „Velikih pet plus dva“ koji podrazumeva postojanje sedam dimenzija ličnosti (neuroticizam, ekstraverzija, savesnost, agresivnost, otvorenost ka iskustvu, pozitivna valenca i negativna valenca), i Olsonov Cirkumpleks model porodičnog i bračnog funkcionisanja koji podrazumeva tri ključna koncepta za razumevanje porodičnog funkcionisanja (kohezija, fleksibilnost i komunikacija). Cilj istraživanja je bio da se ispita prediktivna moć osobina ličnosti opisanih pomoću modela Velikih pet plus dva u predviđanju porodičnog funkcionisanja opisano pomoću Cirkumpleks modela. Uzorak su činili studenti tri fakulteta u Kosovskoj Mitrovici (Filozofskog fakulteta, Prirodno-matematičkog fakulteta i Fakulteta tehničkih nauka), njih ukupno 165 (78 ispitanika i 87 ispitanice), prosečne starosti $M = 21.24$. Ispitanici su popunjavali inventar ličnosti Velikih pet plus dva, skalu porodičnog funkcionisanja FACES IV i upitnik osnovnih sociodemografskih karakteristika. Rezultati regresione analize pokazuju da su samo pojedine osobine ličnosti značajni prediktori u predviđanju porodičnog funkcionisanja. Ekstraverzija je značajan prediktor Kohezije, Fleksibilnosti i Komunikacije kao dimenzije porodičnog funkcionisanja. Agresivnost i Negativna valenca su značajni prediktori Dezangažovanosti kao dimenzije porodičnog funkcionisanja, dok su Agresivnost i Pozitivna valenca značajni u predviđanju Rigidnosti.

Ključne reči: osobine ličnosti, porodično funkcionisanje, studenti

¹ Adresa autora: miljanapavicevic@yahoo.com

Uvod

Porodica i porodični odnosi su oduvek bili interesantni za proučavanje. Tumačenje porodičnog funkcionisanja vršeno je iz različitih uglova. Postoji veliki broj istraživanja koja osvetljavaju problematiku porodičnog života u savremenim uslovima i ukazuju na potrebu novih istraživanja. Tokom prethodnog perioda javila se naučna radoznalost za ispitivanje ove tematike, pa su tako nastala istraživanja odnosa osobina ličnosti i zadovoljstva i kvaliteta bračnih relacija (Bentler & Newcomb, 1978; Bouchard, Lussier, & Sabourin, 1999), odnosa empatije i porodičnog funkcionisanja (Simić, Stojiljković i Todorović, 2013), subjektivnog blagostanja i porodičnog funkcionisanja (Todorović i Simić, 2013). Navedena istraživanja jesu značajna i pokazala su povezanost određenih varijabli, ali se takođe javila potreba za proširivanjem istraživanja i uključivanjem drugih varijabli koje bi mogle biti povezane sa porodičnim funkcionisanjem.

Osobine ličnosti

U izučavanju strukture ličnosti leksički pristup, pored psihobiološkog pristupa, predstavlja jednu od dve dominantne paradigme u savremenoj psihologiji ličnosti. Za razliku od psihobiološkog modela ličnosti koji pre svega traga za biološkom osnovom individualnih razlika, pod pretpostavkom da je jasna biološka osnova prvi preduslov identifikovanja neke osobine ličnosti kao osnovne, leksički pristup bazira se na ideji da se one osobine po kojima se ljudi razlikuju, a koje su se kroz svakodnevno ljudsko isustvo pokazale kao značajne, kodiraju u jezik (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010). Prvu autentičnu psiholeksičku studiju u srpskom jeziku izvršila je Snežana Smederevac (Smederevac, 2000) koja je primenila metodologiju Telegena i Volera. Ona je iz rečnika srpskohrvatskog jezika Matice srpske sa svake desete strane birala prvi termin koji se odnosi na ličnost. Tako je došla do 292 termina. Nakon ove, Smederevac i saradnici su 2007. godine (Smederevac, Mitrović, & Čolović, 2007) sprovedi još jednu leksičku studiju kako bi proverili stabilnost ovakve strukture leksičkih opisa ličnosti u srpskom jeziku i došli su do 264 opisa ličnosti. Ovi opisi poslužili su za sastavljanje upitnika Leksi, a konačan rezultat ovog napora predstavlja upitnik Velikih pet plus dva čije su osnovne dimenzije: Neuroticizam, Ekstraverzija, Savesnost, Otvorenost ka iskustvu, Agresivnost, Pozitivna valenca i Negativna valenca. Neuroticizam (Smederevac et al., 2007) je dimenzija individualnih razlika u stepenu reaktivnosti na potencijalno ugrožavajuće stimulse. Razlike na ovoj dimenziji mogu da se kreću od preterane reaktivnosti, čak i na bezazlene stimulse, pa do izražene nereaktivnosti, koju karakteriše hladnokrvnost i stabilnost i u uznemirujućim situacijama. Skala Neuroticizma u upitniku Velikih pet plus dva obuhvata indikatore anksioznosti, osećanja krivice, depresivnog raspoloženja, ogorčenosti, otuđenosti, osećanja manje vrednosti. Skala Neuroticizma sastavljena je od tri subskale: Anksioznost, Depresivnost i Negativni Afekat. Anksioznost kao osobinu

ličnosti karakteriše često doživljavanje napetosti, čak i u situacijama koje prosečna osoba procenjuje kao bezazlene. Osnovni pokazatelji anksioznosti su podrhtavanje glasa, uznemirenost u nepoznatim situacijama, osećanje krivice i kajanja. Depresivnost se odnosi na pesimističan stav prema budućnosti, samookrivljavanje i negativnu samoprocenu. Negativni afekat odnosi se na opšte nezadovoljstvo, samosažaljenje, ogorčenost i doživljaj nepravde. Ekstraverzija (Smederevac i sar., 2010) dimenzija je individualnih razlika u stepenu reaktivnosti na okruženje i razlike se mogu kretati od visoke reaktivnosti, karakteristične za introverte, do niske reaktivnosti karakteristične za ekstraverte. U upitniku Velikih pet plus dva skala Ekstraverzija obuhvata socijalne aspekte i indikatore pozitivnog afektiviteta. Skalu Ekstraverzije čine tri subskale: Srdačnost, Pozitivan afekat i Društvenost. Srdačnost ili dobrodušnost je dimenzija koja ukazuje na pozitivan stav prema ljudima i aktivne napore koje osoba čini da bi ostvarila harmonične interpersonalne odnose. Pozitivan afekat opisuje tendenciju da se optimistički gleda na budućnost, da se aktivno reaguje na zahteve sredine i da se doživljavaju pozitivne emocije. Društvenost podrazumeva lako uspostavljanje interpersonalnih kontakata, mogućnost komunikacije sa velikim brojem ljudi, veliki broj poznanstava i uživanje u prisustvu drugih. Savesnost (Smederevac i sar., 2010) jeste dimenzija individualnih razlika koja se odnosi na stav prema obavezama. Razlike na ovoj dimenziji mogu da se kreću od preterane aktivnosti i posvećenosti obavezama, karakteristične za radoholičare, do izrazite neaktivnosti karakteristične za inertne, pasivne i lenje ljude. Savesnost čine tri subskale: Samodisciplina, Istrajnost i Promišljenost. Samodisciplina pretežno obuhvata indikatore stava prema obavezama, koje su shvaćene kao spoljašnji pritisak. Istrajnost podrazumeva ambiciju da se sopstvenim zalaganjem postignu visoki ciljevi, odnosno upornost, snažna volja, organizovanost i izdržljivost. Promišljenost podrazumeva opreznost prilikom donošenja odluka, sklonost planiranju i uvažavanju pravila ponašanja. Agresivnost (Smederevac i sar., 2010) jeste dimenzija koja podrazumeva individualne razlike u učestalosti i intenzitetu agresivnih impulsa, kao i razlike u kontroli i intenzitetu same agresivne reakcije. Skala za procenu agresivnosti obuhvata neke latentne oblike agresivnosti – one koji mogu predstavljati kognitivno-afektivnu predispoziciju za agresivno ponašanje i ne moraju nužno da se ispolje u ponašanju, kao što je hostilnost – i neke manifestne oblike, koji obično uključuju vidove verbalne, pa i fizičke agresivnosti. Dimenzija Agresivnost obuhvata tri subskale: Bes, Nepopustljivost i Teška narav. Bes je dimenzija koja se odnosi na emocionalnu predispoziciju za agresivno reagovanje i lošu kontrolu agresivnih impulsa. Nepopustljivost se odnosi na stepen izraženosti težnje ka održavanju harmoničnih odnosa sa drugim ljudima, odnosno voljno suzbijanje agresivne ekspresije u cilju održavanja skladnih odnosa sa drugim ljudima, kao i pozitivne slike o sebi. Teška narav se odnosi na tendenciju da se dominira u većini interpersonalnih odnosa. U osnovi ovakvog ponašanja se nalazi potreba za eksponiranjem i javnim manifestovanjem vlastitih uverenja. Otvorenost prema iskustvu (Smederevac i sar., 2010) predstavlja osobinu koja obuhvata težnju ka napretku i usavršavanju, intelektualnu radoznalost, širok krug interesovanja i otvorenost za promene. Otvorenost prema iskustvu obuhvata dve dimenzije nižeg reda: Intelpekt i Traženje novina. Intelpekt je dimenzija koja se odnosi na tendenciju

da se kreira podsticajno okruženje u kome će se zadovoljiti potreba za intelektualnom stimulacijom. U pitanju je aktivna potraga za informacijama koje su predmet interesovanja, koju prati radoznalost i težnja ka intelektualnom napretku. Tražeje novina obuhvata indikatore potrebe za doživljavanjem novih iskustava i spremnosti za isprobavanjem novih stvari. Pozitivna valenca (Smederevac i sar., 2010) čini jednu od dve dimenzije samoevaluacije. Razlike na ovoj dimenziji se mogu kretati od izrazitog doživljaja superiornosti, egocentričnosti i narcizma do nedostatka samopoštovanja, snishodljivosti i samoumanjivanja. Pozitivna valenca obuhvata dve subskale i to: Superiornost i Pozitivnu sliku o sebi. Superiornost je dimenzija koja obuhvata indikatore potrebe za potenciranjem vlastite važnosti, koju često mogu pratiti ideje veličine i narcističke tendencije. Pozitivna slika o sebi se odnosi na svest o vlastitim vrednostima, pa će se osoba i ponašati u skladu sa tim, postavljajući više ciljeve čije ostvarenje povratno podstiče pozitivan stav. Negativna valenca (Smederevac i sar., 2010) predstavlja drugu dimenziju samoevaluacije. Pored negativne samoevaluacije karakteristične za depresivni kognitivni stil, ova dimenzija obuhvata i spremnost da se sebi pripiše uloga opasne osobe, koje drugi imaju razloga da se plaše. Negativna valenca obuhvata dve subskale: Manipulativnost i Negativna slika o sebi. Manipulativnost se odnosi na procenu sebe kao vešte osobe koja uspeva da ostvari ciljeve nametljivošću, spletkarenjem ili iskorišćavanjem drugih pri čemu se zanemaruju neki osnovni kodeksi ponašanja i stava prema drugima. Negativna slika o sebi odnosi se na intenzivnu svest o vlastitim nepoželjnim osobinama i nedostatku pozitivnih osobina.

Porodično funkcionisanje

U okviru sistemskog pristupa izučavanja porodice izdvojio se Olsonov (Olson, 2000) Cirkumpleks model porodičnog i bračnog sistema. Ovaj model je u širokoj upotrebi poslednjih 25 godina u preko 1200 istraživačkih studija. Cirkumpleks model podrazumeva tri glavne dimenzije porodičnog funkcionisanja: *Kohezija, Adaptabilnost i Komunikacija* (Olson, 2000; Kouneski, 2000). Olson (Olson & Gorall, 2006) definiše *koheziju* kao emocionalnu vezu koju članovi porodice imaju jedni sa drugima. Indikatori ove dimenzije su: emocionalne veze, granice, koalicije, vreme, prostor, prijateljstvo, donošenje odluka, interesovanja, rekreacija (Barišić, Svetozarević i Duišin, 2011). Kohezivnost može da bude izražena kroz četiri nivoa: razjedinjenost koja podrazumeva veoma nizak nivo kohezivnosti, zatim sledi izdvojenost koja podrazumeva nizak do umeren nivo kohezivnosti, treći nivo je povezanost koja podrazumeva od umerenog do visokog nivoa kohezivnosti i isprepletenost koja podrazumeva visok nivo kohezivnosti (Olson, Gorall, & Tiesel, 2006). Drugu dimenziju porodičnog funkcionisanja, *Adaptabilnost ili Fleksibilnost*, Olson (Olson & Gorall, 2006) definiše kao kvalitet i ekspresiju vođstva i organizacije, odnosi među ulogama i pregovaranja. Fleksibilnost se shvata i kao spremnost i sposobnost porodice da menja svoju strukturu moći, odnose uloga i pravila, a sve zarad sopstevnog razvoja (Zotović, Telečki, Mihić i Petrović, 2008). Kao i kod kohezivnosti, i kod fleksibilno-

sti razlikujemo četiri nivoa: rigidnost podrazumeva veoma nizak nivo fleksibilnosti, strukturisanost podrazumeva od niskog do umerenog nivoa fleksibilnosti, zatim nivo fleksibilnost koja podrazumeva od umerenog do visokog nivoa fleksibilnosti i kao četvrti nivo haotičnost koja podrazumeva visok nivo fleksibilnosti (Olson & Gorall, 2006). Treću dimenziju u Cirkumpleks modelu predstavlja *Komunikacija* koju Olson (2000) definiše kao skup pozitivnih komunikacijskih veština koje su korisne porodičnom sistemu. Smatra se pomoćnom dimenzijom i neophodnim elementom za realizaciju prethodne dve dimenzije (Todorović i Simić, 2013). Meri se kroz veštinu slušanja i govora, jasnoću, koncentrisanost na temu, otvorenost, uvažavanje i poštovanje (Barišić i sar., 2011). Uravnoteženi sistemi poseduju veoma dobru komunikaciju, dok je komunikacija kod neuravnoteženih sistema veoma slaba (Todorović i Simić, 2013). Za optimalno funkcionisanje porodice prema Olsonu (2000) neophodan je središnji nivo kohezivnosti i fleksibilnosti koju prati otvorena komunikacija među članovima porodice.

Brojna istraživanja su se bavila odnosom osobina ličnosti roditelja i dece i njihove procene porodičnog funkcionisanja. Tako su Zdanović i saradnici (Zdanowicz, Lepiece, Tordeurs, Jacques, & Reynaert, 2011) bračno i porodično funkcionisanje tumačili iz pravca osobina ličnosti supružnika. Nalazi ovih istraživanja pokazuju da partneri koji imaju dominantnu dimenziju ličnosti Ekstraverziju, bračno i porodično funkcionisanje procenjuju kao optimalno i Ekstraverzija deluje kao zaštitni faktor, dok oni koji imaju dominantnu dimenziju Neuroticizam, bračno i porodično funkcionisanje procenjuju kao disfunkcionalno (Zdanowicz et al., 2011) i Neuroticizam opisuju kao škodljiv faktor. Sa druge strane, ima autora (Talović, 2013) koji su se bavili odnosom osobina ličnosti srednjoškolaca i njihove procene porodičnog funkcionisanja i došli do rezultata da postoji pozitivna povezanost Ekstraverzije sa uravnoteženim skalama porodičnog funkcionisanja (Kohezija i Adaptabilnost), kao i sa Komunikacijom i Zadovoljstvom životom, a negativna povezanost sa neuravnoteženim skalama (Hostilnost), dok Neuroticizam ostvaruje pozitivnu korelaciju sa neuravnoteženim skalama (Hostilnost), a negativnu sa Komunikacijom. Povezanost ostalih osobina ličnosti i porodičnog funkcionisanja nije utvrđena. Osobe sa visokim Neuroticizmom teže da budu nezadovoljne svim aspektima svog života (McCrae & Costa, 1988) i da svoju porodicu uoče više negativno nego što to i jeste (Millikan, Wamboldt, & Bihun, 2002), pa mogu naći manu roditeljima i svojoj porodici i okarakterisati je i kao odbijajuću i kontrolišuću. Osobe sa visokim skorom na Ekstraverziji odlikuje socijalabilnost i sposobnost da prepoznaju i dožive pozitivne emocije. Stanje zadovoljstva se najčešće postiže kroz povećani aktivitet, optimizam i aktivno traganje za situacijama koje će dovesti do pozitivnih ishoda (Smederevac i sar., 2010). Otuda se očekuje da su takve osobe sklonije da svoje porodice procenjuju kao emocionalno bliske, naglašavaju zajedništvo, dobru komunikaciju, stabilnost, održavanje ravnoteže i prilagođavanje određenim životnim okolnostima (Matejević i Todorović, 2012), kao i dobrom podelom uloga (Wayne, Musisca, & Fleenon, 2004). Savesnost kao dimenzija ličnosti uključuje ambiciju, tačnost, organizaciju, samodisciplinu i posvećenost, te je to možda razlog zašto ove osobe procenjuju svoju porodicu kao blisku i lojalnu, članovi porodice su veoma zavisni jedni od drugih, sve

aktivnosti su usmerene na porodicu (Matejević i Todorović, 2012). Osobe koje odlikuje Agresivnost najčešće porodične odnose procenjuju kao loše, zato što ove osobe mogu veliki broj stimulusa da dožive kao preteće i ako to realno nisu (Smederevac i sar., 2010). Ponašanje drugih procenjuju kao napad na sopstveni integritet i u stalnim su sukobima sa svojom okolinom, pa se procenjuju kao teške, nesaradljive i prgave osobe. Osoba koju odlikuje agresivnost, sklona je da se suprotstavlja, nestrpljiva je, svoje potrebe stavlja na prvo mesto što ugrožava interakciju sa drugima (Smederevac i sar., 2010). Otvorenost ka iskustvu uključuje širok spektar interesovanja, težnju ka napretku i usavršavanju, pa je očekivana korelacija sa balansiranim dimenzijama porodičnog funkcionisanja. Međutim, kada situacioni faktori sprečavaju ovakvu osobu da zadovolji svoje potrebe za novinama i raznovrsnošću, to može voditi ka izvesnim problemima u adaptaciji (Smederevac i sar., 2010). Visoka pozitivna valenca upućuje na izrazit doživljaj superiornosti, egocentričnost i narcizam. Osoba sa ovakvim skorom ostavlja neprijatan utisak na svoju okolinu, jer je do te mere eksplicitan stav o sopstvenoj superiornosti povezan i sa dominantnim i arogantnim ponašanjem (Smederevac i sar., 2010). Osobe koje imaju izraženu negativnu samo-evaluaciju, kao posledicu doživljaja vlastite nekompetentnosti će i svoje okruženje negativno percipirati (Smederevac i sar., 2010).

Pregledom literature kod nas nisu pronađena istraživanja koja su se bavila upravo odnosom osobina ličnosti adolescenata i njihove procene porodičnog funkcionisanja. Iz tog razloga, osmišljeno je istraživanje čiji je osnovni cilj bio da se ispita da li postoji korelacija između osobina ličnosti adolescenata, sa jedne, i pojedinih aspekata porodičnog funkcionisanja, sa druge strane. Saglasno tome, specifični ciljevi istraživanja su bili da se utvrdi prediktivna moć osobina ličnosti u skladu sa modelom ličnosti Velikih pet plus dva (neuroticizam, ekstraverzija, savesnost, agresivnost, otvorenost ka iskustvu, pozitivna valenca i negativna valenca) u predviđanju porodičnog funkcionisanja u skladu sa Cirkumpleks modelom (kohezija, fleksibilnost i komunikacija).

Metod

Uzorak i procedura

Istraživanje je sprovedeno na prigodnom uzorku od 165 studenata različitih fakulteta Univerziteta u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici (Filozofski fakultet, Prirodno-matematički fakultet i Fakultet tehničkih nauka). Obuhvaćeno je 87 ispitanika ženskog i 78 ispitanika muškog pola, uzrasta 18–26 godina (prosečna starost iznosi 21.24 godina). Ispitivanje je bilo anonimno, a sprovedeno je tokom aprila i maja 2015. godine u prostorijama fakulteta, nakon dobrovoljnog pristanka studenata da učestvuju u istraživanju (prethodno im je ukratko objašnjen cilj istraživanja i rečeno da će prikupljeni podaci biti korišćeni samo u istraživačke svrhe).

Instrumenti

Upitnik Velikih pet plus dva (VP+2; Smederevac i sar., 2010). Upitnik je namenjen proceni sedam širokih dimenzija ličnosti. Sadrži 184 ajtema raspoređenih u sedam subskala: *Neuroticizam, Ekstraverzija, Savesnost, Agresivnost, Otvorenost prema iskustvu, Pozitivna valenca i Negativna valenca*. Svaka od sedam skala sadrži dve, odnosno tri subskale, namenjene proceni subdimenzija sedam širokih dimenzija ličnosti. Tako Neuroticizam sadrži tri subskale: Anksioznost, Depresivnost i Negativni afekat. Ekstraverzija sadrži takođe tri subskale: Srdačnost, Pozitivni afekat i Društvenost. Savesnost sadrži tri subskale: Samodisciplinu, Istrajnost, Promišljenost. Agresivnost sadrži: Bes, Nepopustljivost i Tešku narav. Otvorenost ka iskustvu sadrži dve subskale: Intelekt i Traženje novina. Pozitivna valenca takođe sadrži dve subskale: Superiornost i Pozitivna slika o sebi. Negativna valenca sadrži: Manipulativnost i Negativnu sliku o sebi. Autori izveštavaju da je interna konzistentnost skala zadovoljavajuće visoka (koeficijent interne konzistencije je iznad .80 na svim subskalama osim na Negativnoj valenci na poduzorku žena). Pouzdanost subskala na našem uzorku iznosi: Neuroticizam, $\alpha = .87$ (Anksioznost, $\alpha = .74$; Depresivnost, $\alpha = .72$; Negativan afekat, $\alpha = .78$); Ekstraverzija, $\alpha = .69$ (Srdačnost, $\alpha = .65$; Pozitivan afekat, $\alpha = .68$; Društvenost, $\alpha = .62$); Savesnost, $\alpha = .70$ (Samodisciplina, $\alpha = .67$; Istrajnost, $\alpha = .69$; Promišljenost, $\alpha = .68$); Agresivnost, $\alpha = .76$ (Bes, $\alpha = .70$; Nepopustljivost, $\alpha = .72$; Teška narav, $\alpha = .74$); Otvorenost prema iskustvu, $\alpha = .72$ (Intelekt, $\alpha = .71$; Traženje novina, $\alpha = .72$); Pozitivna valenca, $\alpha = .73$ (Superiornost, $\alpha = .68$; Pozitivna slika o sebi, $\alpha = .73$); Negativna valenca, $\alpha = .81$ (Manipulativnost, $\alpha = .76$; Negativna slika o sebi, $\alpha = .80$).

Upitnik za evaluaciju porodične adaptabilnosti i fleksibilnosti (Family Adaptability and Cohesion Scale – FACES IV; Olson et al., 2006). Ovaj upitnik meri dimenzije porodična kohezija i porodična fleksibilnost pomoću šest skala. Postoje dve balansirane skale koje mere balansiranu porodičnu koheziju i balansiranu porodičnu fleksibilnost. FACES IV sadrži takođe i četiri nebalansirane skale koje mere ekstremno visoku i ekstremno nisku koheziju i fleksibilnost. Postoje dve nebalansirane skale za koheziju, Dezangažovanost i Zapletenost. Postoje dve nebalansirane skale za fleksibilnost, Rigidnost i Haotičnost. Pored toga, FACES IV koji ima 42 ajtema (svaka balansirana i nebalansirana subskala po 7 ajtema), sadrži i skalu Porodične komunikacije i Zadovoljstva porodicom koje imaju po 10 ajtema. Pouzdanost subskala na našem uzorku iznosi: Kohezija, $\alpha = .70$; Fleksibilnost: $\alpha = .73$; Dezangažovanost, $\alpha = .82$; Zapletenost, $\alpha = .81$; Rigidnost, $\alpha = .75$; Haotičnost, $\alpha = .71$; Komunikacija, $\alpha = .83$; Zadovoljstvo porodicom, $\alpha = .82$.

Rezultati

U tabeli 1 dat je prikaz deskriptivnih pokazatelja za varijable osobina ličnosti.

Tabela 1

Deskriptivni pokazatelji za varijable osobina ličnosti

	<i>N</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Sk</i>	<i>Ku</i>
Neuroticizam	165	36	193	2.83	24.97	0.24	0.66
Ekstraverzija	165	56	161	3.79	15.57	1.16	4.22
Savesnost	165	55	160	3.51	14.17	0.79	2.68
Otvorenost ka iskustvu	165	62	136	3.67	14.71	0.22	0.25
Agresivnost	165	43	150	3.26	13.34	1.76	7.00
Pozitivna valenca	165	59	124	3.42	12.54	0.57	0.20
Negativna valenca	165	33	142	2.69	15.93	1.16	3.59

Napomena. Koeficijent asimetrije – Skjunis (*Sk*); koeficijent izduženosti – Kurtosis (*Ku*).

U tabeli 2 dat je prikaz deskriptivne statistike za varijable porodičnog funkcionisanja.

Tabela 2

Deskriptivni pokazatelji za varijable porodičnog funkcionisanja

	<i>N</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Sk</i>	<i>Ku</i>
Kohezija	165	8	35	3.77	4.76	-0.82	1.20
Fleksibilnost	165	7	35	3.54	4.37	-0.48	1.52
Dezangažovanost	165	10	33	2.82	5.26	0.22	-0.84
Zapletenost	165	8	35	2.89	5.08	0.17	0.19
Rigidnost	165	8	32	2.96	4.73	-0.01	-0.21
Haotičnost	165	9	53	2.93	5.76	1.06	5.08
Komunikacija	165	10	50	3.91	7.17	-0.67	0.65
Zadovoljstvo porodicom	165	16	50	4.10	6.29	-0.84	0.99

Napomena. Koeficijent asimetrije – Skjunis (*Sk*); koeficijent izduženosti – Kurtosis (*Ku*).

Najpre je dat prikaz ineterkorelacija osobina ličnosti (Tabela 3). Rezultati korelacione analize pokazuju da postoji pozitivna povezanost Neuroticizma sa Savesnošću, Agresivnošću, Pozitivnom i Negativnom valencom; Ekstraverzije sa Savesnošću, Agresivnošću, Otvorenošću ka iskustvu i Pozitivnom valencom; Savesnosti, Otvorenosti ka iskustvu i Pozitivne valence sa svim ostalim osobinama ličnosti i

pozitivna povezanost Negativne valence sa Neuroticizmom, Savesnošću, Agresivnošću i Pozitivnom valencom. Korelacije su niskog do srednjeg intenziteta, značajne na nivou $p < .01$ i $p < .05$.

Tabela 3
Interkorelacija osobina ličnosti

	Negativna valenca	Pozitivna valenca	Otvorenost ka iskustvu	Agresivnost	Savesnost	Ekstraverzija
Neuroticizam	.63**	.24**	.11	.44**	.29**	.13
Ekstraverzija	.07	.50**	.59**	.28**	.60**	
Savesnost	.18*	.60**	.63**	.30**		
Agresivnost	.56**	.40**	.35**			
Otvorenost ka iskustvu	.14	.58**				
Pozitivna valenca	.34**					

** $p < .01$; * $p < .05$.

Povezanost osobina ličnosti i porodičnog funkcionisanja je utvrđena primenom Pirsonovog koeficijenta korelacije (Tabela 4).

Tabela 4
Povezanost osobina ličnosti sa porodičnim funkcionisanjem

	Koh.	Fleks.	Dezang.	Zaplet.	Rigid.	Haotič.	Kom.	Zad.por.
Neuroticizam	-.14	-.02	.21**	.16*	.03	.25**	-.11	.10
Ekstraverzija	.35**	.28**	-.03	.07	.05	.05	.38**	.00
Savesnost	.27**	.15	.00	.15	.11	.15	.28**	.04
Agresivnost	.02	.11	.34**	.27**	.27**	.25**	.01	.01
Otvorenost ka iskustvu	.29**	.19*	.03	.14	.09	.17*	.27**	-.01
Pozitivna valenca	.14	.18*	.16*	.18*	.24**	.16*	.15	-.06
Negativna valenca	-.14	.01	.39**	.22**	.17*	.27**	-.08	.08

Napomena. Koh. – kohezija; Fleks. – fleksibilnost; Dezang. – dezangažovanost; Zaplet. – zapletenost; Rigid. – rigidnost; Haotič. – haotičnost; Kom. – komunikacija; Zad.por. – zadovoljstvo porodicom.

** $p < .01$; * $p < .05$.

Iz tabele 4 se vidi da je utvrđena pozitivna korelacija Neuroticizma i njegovih aspekata (Anksioznost, Depresivnost i Negativan afekat) sa nebalansiranim dimenzijama porodičnog funkcionisanja (Dezangažovanost, Zapletenost i Haotičnost). Takođe, Ekstraverzija sa svim svojim aspektima (Srdačnost, Pozitivan afekat i Društvenost) pozitivno korelira sa Kohezijom, Fleksibilnošću i porodičnom Komunikacijom. Savesnost i njena dva aspekta (Istrajnost i Promišljenost) pozitivno koreliraju sa Kohezijom i porodičnom Komunikacijom. Rezultati korelacione analize su pokazali da Agresivnost pozitivno korelira sa nebalansiranim skalama (Dezangažova-

nost, Zapletenost, Rigidnost i Haotičnost). Otvorenost ka iskustvu pozitivno korelira sa balansiranim skalama (Kohezija i Fleksibilnost) i nebalansiranim skalom (Haotičnost) i Komunikacijom. Pozitivna valenca pozitivno korelira sa balansiranim skalom (Fleksibilnost) i nebalansiranim skalama (Dezangažovanost, Zapletenost, Rigidnost i Haotičnost). Negativna valenca pozitivno korelira samo sa nebalansiranim skalama (Dezangažovanost, Zapletenost i Haotičnost).

Za procenu prediktivne moći osobina ličnosti u predviđanju porodičnog funkcionisanja porodica studenata korišćen je model multiple regresije. U model regresione analize kao prediktori su uključene dimenzije ličnosti (Neuroticizam, Ekstraverzija, Savesnost, Agresivnost, Otvorenost ka iskustvu, Pozitivna valenca, Negativna valenca), a skorovi na merenim aspektima porodičnog funkcionisanja (Kohezija, Fleksibilnost, Dezangažovanost, Zapletenost, Rigidnost, Haotičnost, Komunikacija i Zadovoljstvo porodicom) tretirani su kao kriterijske varijable. Imajući u vidu dobijene korelacije između osobina ličnosti i aspekata porodičnog funkcionisanja (Tabele 1), u regresioni model su uključene samo one osobine ličnosti koje ostvaruju značajne korelacije sa aspektima porodičnog funkcionisanja.

Kohezija. Rezultati multiple regresione analize pokazuju da su osobine ličnosti značajni prediktori, $F_{(7,157)} = 5.32$; $p < 0.05$, Kohezije i da objašnjavaju 19.2% varijanse Kohezije kao aspekta porodičnog funkcionisanja.

Tabela 5

Multipla regresiona analiza: Osobine ličnosti kao prediktori porodične kohezije

Osobine ličnosti	<i>B</i>	β	<i>t</i>	<i>F</i>	<i>R</i> ²	ΔR^2
Neuroticizam	-0.03	-.17	-1.79			
Ekstraverzija	0.08	.26*	2.72			
Savesnost	0.05	.15	1.40			
Agresivnost	0.00	.01	0.07	5.32	.19	.16
Otvorenost ka iskustvu	0.04	.11	1.10			
Pozitivna valenca	-0.03	-.08	-0.83			
Negativna valenca	-0.02	-.07	-0.69			

* $p < .05$.

Iz grupe prediktorskih varijabli, izdvojila se Ekstraverzija ($\beta = .26$, $p < .05$) kao značajna u predviđanju Kohezije. Osobe koje odlikuje srdačnost, pozitivan afekat i društvenost procenjuju postojanje emocionalne bliskosti između članova porodice.

Fleksibilnost. Model u kome su osobine ličnosti tretirane kao prediktori Fleksibilnosti kao dimenzije porodičnog funkcionisanja je statistički značajan, $F_{(7,157)} = 2.24$; $p < .05$, i objašnjava 9.1% varijanse Fleksibilnosti.

Tabela 6

Multipla regresiona analiza: Osobine ličnosti kao prediktori porodične fleksibilnosti

Osobine ličnosti	<i>B</i>	β	<i>t</i>	<i>F</i>	<i>R</i> ²	ΔR^2
Neuroticizam	-0.01	-.09	-0.85			
Ekstraverzija	0.08	.27*	2.61			
Savesnost	-0.02	-.05	-0.44			
Agresivnost	0.02	.05	0.54	2.24	.09	.05
Otvorenost ka iskustvu	0.01	.02	0.18			
Pozitivna valenca	0.02	.06	0.54			
Negativna valenca	0.00	.00	0.03			

**p* < .05.

Iz modela prediktorskih varijabli izdvaja se Ekstraverzija ($\beta = .27, p < .05$) kao značajna u predviđanju fleksibilnosti. Ispitanici koje odlikuje ekstraverzija, porodičnu fleksibilnost procenjuju kao višu. Ekstraverzija obuhvata indikatore optimizma, životnog elana i pozitivnog raspoloženja (Smederevac i sar., 2010), odnosno tendencija da se optimistički gleda na budućnost, da se aktivno reaguje na zahteve iz okruženja i da se doživljavaju pozitivne emocije. Osoba traži načine da kreira prijatno okruženje u kome postoje demokratska pravila oko podele uloga i pravila u vezi sa odnosima između članova porodice.

Dezangažovanost. Osobine ličnosti su značajni prediktori, $F_{(7,157)} = 5.41, p < .05$, Dezangažovanosti kao dimenzije porodičnog funkcionisanja i obašnjavaju 19.4% varijanse Dezangažovanosti. Iz grupe prediktorskih varijabli su se izdvojile Negativna valenca ($\beta = .28, p < .05$) i Agresivnost ($\beta = .22, p < .05$) kao značajne u predviđanju Dezangažovanosti kao aspekta porodičnog funkcionisanja. Ispitanike koje karakteriše agresivnost i negativna valenca, procenjuju porodicu kao razjedinjenu odnosno dezangažovanu.

Tabela 7

Multipla regresiona analiza: Osobine ličnosti kao prediktori porodične dezangažovanosti

Osobine ličnosti	<i>B</i>	β	<i>t</i>	<i>F</i>	<i>R</i> ²	ΔR^2
Neuroticizam	-0.01	-.05	-0.47			
Ekstraverzija	-0.03	-.08	-0.83			
Savesnost	-0.04	-.10	-0.94			
Agresivnost	0.09	.22*	2.37	5.41	.19	.16
Otvorenost ka iskustvu	-0.01	-.04	-0.35			
Pozitivna valenca	0.05	.11	1.09			
Negativna valenca	0.09	.28*	2.71			

**p* < .05.

Zapletenost. Multipla regresiona analiza je pokazala da su osobine ličnosti značajni prediktori, $F_{(7,157)} = 2.19, p < .05$, u predviđanju Zapletenosti i objašnjavaju 8.9% varijanse Zapletenosti. Iz prediktorskih varijabli, nijedna se nije izdvojila kao značajna u predviđanju zapletenosti.

Tabela 8

Multipla regresiona analiza: Osobine ličnosti kao prediktori porodične zapletenosti

Osobine ličnosti	<i>B</i>	β	<i>t</i>	<i>F</i>	<i>R</i> ²	ΔR^2
Neuroticizam	-0.00	-.01	-0.14			
Ekstraverzija	-0.02	-.08	-0.75			
Savesnost	0.03	.07	0.65			
Agresivnost	0.07	.19	1.87	2.19	.09	.05
Otvorenost ka iskustvu	0.01	.02	0.20			
Pozitivna valenca	0.02	.06	0.57			
Negativna valenca	0.03	.10	0.86			

* $p < .05$.

Rigidnost. Osobine ličnosti su značajni prediktori, $F_{(7,157)} = 3.14, p < .05$, Rigidnosti i objašnjavaju 12.3% varijanse Rigidnosti kao dimenzije porodičnog funkcionisanja. Kao značajni prediktori u predviđanju Rigidnosti su se izdvojile Agresivnost ($\beta = .26, p < .05$) i Pozitivna valenca ($\beta = .23, p < .05$). Osobe koje odlikuje agresivnost su sklonije da ponašanje drugih ljudi opažaju kao napad na sopstveni integritet te je ovo možda razlog da i svoju porodicu procenjuju kao rigidnu. Sa druge strane, osobe sa visokim skorom na pozitivnoj valenci zbog izrazitog doživljaja superiornosti, okruženje percipiraju kao rigidno i nepodržavajuće.

Tabela 9

Multipla regresiona analiza: Osobine ličnosti kao prediktori porodične rigidnosti

Osobine ličnosti	<i>B</i>	β	<i>t</i>	<i>F</i>	<i>R</i> ²	ΔR^2
Neuroticizam	-0.03	-.18	-1.76			
Ekstraverzija	-0.02	-.08	-0.76			
Savesnost	0.01	.04	0.39			
Agresivnost	0.09	.26*	2.67	3.14	.12	.08
Otvorenost ka iskustvu	-0.03	-.11	-0.99			
Pozitivna valenca	0.08	.23*	2.14			
Negativna valenca	0.02	.08	0.69			

* $p < .05$.

Haotičnost. Model u kome su osobine ličnosti tretirane kao prediktori Haotičnosti, kao dimenzije porodičnog funkcionisanja, statistički je značajan, $F_{(7,157)} = 2.83, p < .05$, i objašnjava 11% varijanse Haotičnosti.

Tabela 10

Multipla regresiona analiza: Osobine ličnosti kao prediktori porodične haotičnosti

Osobine ličnosti	<i>B</i>	β	<i>t</i>	<i>F</i>	<i>R</i> ²	ΔR^2
Neuroticizam	0.03	.12	1.23			
Ekstraverzija	-0.04	-.11	-1.09			
Savesnost	0.01	.03	0.22			
Agresivnost	0.04	.09	0.97	2.83	.11	.07
Otvorenost ka iskustvu	0.06	.16	1.44			
Pozitivna valenca	0.00	.00	0.02			
Negativna valenca	0.04	.12	1.05			

* $p < .05$.

Iz grupe prediktorskih varijabli, nije se izdvojila nijedna dimenzija kao značajna u predviđanju haotičnosti.

Porodična komunikacija. Rezultati multiple regresione analize pokazuju da osobine ličnosti nisu značajne, $F_{(7,157)} = .60$, $p < .05$, u predviđanju Komunikacije i da objašnjavaju 17.9% varijanse skale Komunikacije kao dimenzije porodičnog funkcionisanja.

Tabela 11

Multipla regresiona analiza: Osobine ličnosti kao prediktori porodične komunikacije

Osobine ličnosti	<i>B</i>	β	<i>t</i>	<i>F</i>	<i>R</i> ²	ΔR^2
Neuroticizam	-0.05	-.18	-1.83			
Ekstraverzija	0.15	.33	3.43			
Savesnost	0.08	.16	1.47			
Agresivnost	-0.02	-.04	-0.48	5.27	.19	.15
Otvorenost ka iskustvu	0.03	.07	0.63			
Pozitivna valenca	-0.06	-.10	-1.03			
Negativna valenca	0.01	.03	0.26			

* $p < .05$.

Ispitanici, koje odlikuje ekstraverzija porodičnu komunikaciju procenjuju kao dobru. Emocionalni aspekt podrazumeva pretežno vedro raspoloženje koje se odražava i na interpersonalne odnose.

Zadovoljstvo porodicom. Ova dimenzija porodičnog funkcionisanja ne ostvaruje statistički značajnu korelaciju ni sa jednom osobinom ličnosti, te zato ona nije uključena u regresioni model.

Diskusija

Polazna pretpostavka ovog istraživanja bila je da su osobine ličnosti mladih značajni prediktori procene porodičnog funkcionisanja.

Rezultati istraživanja pokazuju da porodična kohezija ostvaruje pozitivnu korelaciju sa Ekstraverzijom, Savesnošću i Otvorenošću ka iskustvu. Porodična kohezija podrazumeva emocionalnu bliskost i lojalnost članova porodice, i naglasak je na zajedništvu između članova porodice. Svi članovi porodice imaju svoje prijatelje, ali i prijatelje koji su im zajednički. To se takođe odnosi i na aktivnosti i interese (Olson, 2000). Svaki od članova ima svoje pojedinačne aktivnosti i interese, ali i zajedničke. Oni su socijalni, druželjubivi i otvoreni prema promenama. Neka istraživanja (Falci, 2007; Matejević i Todorović, 2012) pokazala su da je stepen emocionalne bliskosti roditelja i dece od velikog značaja za psihičko zdravlje adolescenata, odnosno ovi adolescenti su manje skloni anksioznosti i depresiji. Porodična fleksibilnost ostvaruje pozitivnu korelaciju sa Ekstraverzijom, Otvorenošću ka iskustvu i Pozitivnom valencom. Fleksibilnost se odnosi na promene u rukovodstvu jedne porodice, ulogama i pravilima, a u cilju razvoja porodice (Olson, 2000). U ovakvim porodicama vlada demokratsko odlučivanje, članovi porodice otvoreno pregovaraju jedni sa drugima, a pravila koja su postavljena su promenljiva i prilagodljiva svim članovima porodice. Otuda je očekivana korelacija Fleksibilnosti sa Ekstraverzijom, sa Otvorenošću ka iskustvu, kao i sa Pozitivnom valencom, ako imamo u vidu da su u pitanju mlade osobe koje su socijalne, otvorene za promene, radoznale, sa pozitivnom slikom o sebi. Porodična komunikacija se odnosi na sposobnost aktivnog slušanja i veštine komuniciranja. Komunikacija ostvaruje pozitivnu korelaciju sa Ekstraverzijom, Savesnošću i Otvorenošću ka iskustvu. Sastavni deo Ekstraverzije jesu socijalne interakcije i pričljivost što omogućuje i preduslov je za uspešnu komunikaciju. Sastavni deo Savesnosti je samodisciplina, promišljenost i istrajnost koje mogu da budu povezane sa interpersonalnim situacijama i svim ostalim aspektima funkcionisanja (Smederevac i sar., 2010). Otvorenost ka iskustvu podrazumeva širok krug interesovanja i otvorenost za promene što je takođe povezano sa uspešnom komunikacijom. Agresivnost i Negativna valenca ostvaruju pozitivnu korelaciju sa nebalansiranim skalama porodičnog funkcionisanja: Dezangažovanost, Zapletenost, Rigidnost i Haotičnost. Agresivne, netolerantne osobe sklone kritizmu, koje ponašanje drugih ljudi percipiraju kao ugrožavajuće sklonije su i da porodično okruženje procenjuju kao disfunkcionalno.

Dalje, u radu je regresionom analizom utvrđeno da su osobine ličnosti, kao model, značajne u predviđanju i balansiranih i nebalansiranih dimenzija porodičnog funkcionisanja u cirkumpleks modelu. Međutim, mali broj pojedinih prediktora se izdvojio i pokazao značajnim u predviđanju dimenzija porodičnog funkcionisanja i to u predviđanju Kohezije, Fleksibilnosti, Dezangažovanosti, Rigidnosti i Komunikacije. U predviđanju Kohezije, Fleksibilnosti i Komunikacije kao aspekata porodičnog funkcionisanja, izdvojila se Ekstraverzija kao značajan prediktor. Ekstraverzija obuhvata indikatore optimizma, životnog elana i pozitivnog raspoloženja. Život je

prepun iskušenja koja skoro svakodnevno testiraju individualne kapacitete za adaptaciju. Ali, Ekstraverzija opisuje tendenciju da se optimistički gleda na budućnost, da se aktivno reaguje na zahteve sredine i da se doživljavaju pozitivne emocije (Smederevac i sar., 2010). Emocionalni aspekt podrazumeva pretežno vedro raspoloženje koje se odražava i na interpersonalne odnose. Osoba voli šalu i traži načine da kreira prijatno okruženje. Imajući u vidu ove karakteristike Ekstraverzije, očekivano je da osobe sa ovom dimenzijom opisuju porodične odnose kao tople i fleksibilne, a porodičnu komunikaciju kao optimalnu. Navedene osobine omogućavaju osobama da porodični kontekst opažaju kao topao i podržavajući, gde svaki član porodice može otvoreno da iznosi svoja osećanja i mišljenja bez straha od osude i odbacivanja od strane drugih članova (Todorović i Simić, 2013). Ovakve rezultate su dobili i istraživači sa Univerziteta za nauku i kulturu u Iranu, Madahi i saradnici (Maddahi, Javidi, Samadzadeh, & Amini, 2012). Naime, prema njihovim nalazima postoji povezanost ekstraverzije dece sa demokratskim stilom vaspitanja roditelja koji podrazumeva jasnu podelu uloga u porodici, ali i bliske emocionalne veze među članovima porodice i dobru komunikaciju. Kod nas su Genc i Kodžopeljić (1995) došli do nalaza da je skor na dimenziji Ekstarverzija kod dece pozitivno povezana sa popustljivim (fleskibilnim) vaspitanjem roditelja. Slični rezultati su dobijeni u jednom novijem istraživanju (Escolas, Ray, & Escolas, 2016) koji pokazuju da osobe sa dominantnim osobinama Ekstraverzije i Otvorenosti ka iskustvu su više voljne da budu pažljive i pune razumevanja prilikom postavljanja porodičnih pravila i da svojim osobinama mogu pomoći porodici u prilagođavanju promenama. U predviđanju Dezangažovanosti, kao značajni prediktori su se izdvojili Agresivnost i Negativna valenca. U porodicama gde postoji visok stepen dezangažovanosti, odnosno razjedinjenosti, članovi porodice vrlo malo vremena provode zajedno i imaju malo zajedničkih aktivnosti (Olson, 2000). Imajući u vidu da su osobe sa izraženom Agresivnošću i Negativnom valencom sklone svadalačkom i kritizerskom ponašanju, očekivano je da oni svoj porodični kontekst procenjuju kao nebalansiran. Ovakve osobe imaju tendenciju da se suprotstavljaju, nestrpljive su, svoje potrebe uvek stavljaju u prvi plan, što ugrožava kvalitet njihovih interakcija sa drugima u mnogim situacijama, i može dovesti do toga da ih mnogi ljudi izbegavaju (Smedereva i sar., 2010). Takođe, u radu smo došli do nalaza da je značajan prediktor Rigidnosti, Agresivnost i Pozitivna valenca. Osobe sa visokim skorom na Agresivnosti vrlo često ponašanje drugih ljudi percipiraju kao opasnost po sopstveni integritet, netolerantne su, imaju visoka očekivanja koja drugi ljudi teško uspevaju da zadovolje. Imaju visoke kriterijume u vrednovanju tuđeg ponašanja i svako odstupanje od zamišljenih standarda kod njih proizvodi prebacivanje i kritikovanje (Smederevac i sar., 2010). Osobe sa visokim skorom na pozitivnoj valenci, svoje potrebe takođe stavljaju na prvo mesto, narcističke su i egocentrične, mogu biti izuzetno osetljive na kritike ili neuvažavanje njihovih kvaliteta. Zbog toga, ove osobe jesu senzitivnije u prepoznavanju visoke dezangažovanosti i rigidnosti porodičnih odnosa, nedostatka zajedničkih aktivnosti i vremena provedenog sa ostalim članovima porodice, uz čvrsta i jasna pravila koja se bez pogovora moraju poštovati (Todorović i Simić, 2013).

Zaključak

Generalno gledano, dobijeni rezultati upućuju na sledeće zaključke. Neuroticizam, Agresivnost i Negativna valenca ostvaruju pozitivnu korelaciju samo sa nebalansiranim dimenzijama porodičnog funkcionisanja, Ekstarverzija i Savesnost ostvaruju pozitivnu korelaciju samo sa balansiranim dimenzijama, dok Otvorenost ka iskustvu i Pozitivna valenca ostvaruju pozitivnu korelaciju i sa balansiranim i sa nebalansiranim dimenzijama porodičnog funkcionisanja. Nalazi takođe pokazuju da su samo neke osobine ličnosti značajni prediktori u predviđanju porodičnog funkcionisanja. Naime, kao model ličnosti osobine su značajni prediktori porodičnog funkcionisanja, ali kao pojedinačni prediktori izdvojili su se samo Ekstarverzija u predviđanju Kohezije, Fleksibilnosti i Komunikacije, Agresivnost i Pozitivna valenca kao prediktori Dezangažovanosti, kao i Agresivnost i Pozitivna valenca kao prediktori Rigidnosti. Treba imati u vidu da osobine ličnosti objašnjavaju od 9 do 19% varijanse porodičnog funkcionisanja pa bi buduća istraživanja trebalo da obuhvate širi opseg varijabli, odnosno da se uključe varijable kao što su, na primer, osobine ličnosti roditelja, vaspitni stilovi roditelja, socioekonomske karakteristike porodice i druge.

Reference

- Barišić, B., Svetozarević, S. i Duišin, D. (2011). Modeli porodičnog funkcionisanja – novine, preporuke, mogućnosti i ograničenja. *Engrami*, 33(1), 47–60.
- Bentler, P. M., & Newcomb, M. D. (1978). Longitudinal Study of Marital Success and Failure. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 46, 1053–1070.
- Bouchard, G., Lussier, Y., & Sabourin, S. (1999). Personality and marital adjustment: Utility of the five-factor model of personality. *Journal of Marriage and Family* 61(3), 651–660.
- Escolas, H., Ray, L., & Escolas, M. (2016). Personality Traits and Family Styles of Combat Medics in Training. *Military medicine*, 181(6), 546–552.
- Falci, C. (2007). Family structure, closeness to residential and nonresidential parents, and psychological distress in early and middle adolescence. *The Sociological Quarterly*, 47, 127–146.
- Genc, L. i Kodžopeljić, J. (1995). Porodično vaspitanje i osobine ličnosti. U Đ. Đurić (Ur.), *Ličnost u višekulturnom društvu* (Vol. 2, str. 70–81). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Kouneski, E. (2000). *Family assessment and the circumplex model: New research developments and applications*. Unpublished manuscript, Department of Family Social Science, University of Minnesota, St. Paul, Minnesota.
- Maddahi, M. E., Javidi, N., Samadzadeh, M., & Manini, M. (2012). The study of relationship between parenting styles and personality dimensions in sample of college students. *Indian Journal of Science and Technology*, 5(9), 3332–3336.

- Matejević, M. i Todorović, J. (2012). *Funkcionalnost porodičnih odnosa i kompetentno roditeljstvo*. Niš: Filozofski fakultet.
- McCrae, R., & Costa, P. (1988). Recalled Parent-Child Relations and Adult Personality. *Journal of Personality* 56(2), 417–434.
- Millikan, E., Wamboldt, M., & Bihun, J. (2002). Perceptions of the Family, Personality Characteristics, and Adolescent Internalizing Symptoms. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 41(12), 1486–1494.
- Olson, D. H. (2000). Circumplex Model of Marital and Family Systems. *Journal of Family Therapy*, 22, 144–167.
- Olson, D. H., & Gorall, D. M. (2006). *FACES IV & the Circumplex Model: Validation Study*. Minneapolis, MN: Life Innovations.
- Olson, D. H., Gorall, D. M., & Tiesel, J. W. (2006). *FACES IV package: Administration manual*. Minneapolis, MN: Life Innovations.
- Simić, I, Stojiljković, S. i Todorović, J. (2013). Doživljaj porodičnih odnosa, empatija i novčani prihodi porodice. *Teme*, 38(2), 719–734.
- Smederevac, S. (2000). *Istraživanje faktorske strukture ličnosti na osnovu leksičkih opisa ličnosti u srpskom jeziku* (Neobjavljena doktorska disertacija). Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Novi Sad.
- Smederevac, S., Mitrović, D., & Čolović, P. (2007). The structure of the lexical personality descriptors in Serbian language. *Psihologija*, 40(4), 485–508.
- Smederevac, S., Mitrović, D. i Čolović, P. (2010). *Velikih pet plus dva, primena i interpretacija*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Talović, B. (2013). *Funkcionalnost porodice, osobine ličnosti i agresivnost adolescenata*. (Neobjavljeni diplomski rad). Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu, Niš.
- Todorović, J. i Simić, I. (2013). Dimenzije porodičnog funkcionisanja, subjektivno blagostanje i tip domaćinstva. U B. Dimitrijević (Ur.), *Hunanzacija univerziteta. Zbornik radova naučnog skupa sa međunarodnim učešćem Nauka i savremeni univerzitet 2* (str. 298–311). Niš: Filozofski fakultet.
- Wayne, J., H., Musisca, N., & Fleeson, W. (2004). Considering the role of personality in the work–family experience: Relationships of the big five to work–family conflict and facilitation. *Journal of Vocational Behavior*, 64(1), 108–130.
- Zdanowicz, N., Lepiece, B., Tordeurs, D., Jacques, D., & Reynaert, C. (2011). Predictability of levels of physical and mental health: a 2 year longitudinal study. *Psychiatria Danubina*, 23(1), 8–12.
- Zotović, M., Telečki, T., Mihić, I. i Petrović, J. (2008). Relacije karakteristika porodice i prevladavanja stresa kod adolescenata. *Primenjena psihologija*, 1(3–4), 145–160.

Miljana Pavićević²

*University of Priština temporarily settled in
Kosovska Mitrovica,
Faculty of Philosophy,
Department of Psychology
Kosovska Mitrovica, Serbia*

Dragana Stanojević

*University of Priština temporarily settled in
Kosovska Mitrovica,
Faculty of Philosophy
Department of Psychology
Kosovska Mitrovica, Serbia*

**PERSONALITY TRAITS OF YOUNG ADULTS IN RELATION
TO THEIR ABILITY TO EVALUATE FUNCTIONINGS
WHITIN A FAMILY**

Abstract

Theoretical approach in the paper is based on seven-factor personality model “Big Five Plus Two” which assumes seven personality dimensions (neuroticism, extroversion, conscientiousness, hostility, openness, positive valence and negative valence), as well as on Olson’s circumplex model of family and matrimonial functioning which is based on the three key elements for the understanding of family functioning (cohesion, flexibility, and communication). This research aims to examine predictive ability of the personality traits described according to “Big Five Plus Two” model in order to predict the family functioning described with Circumplexmodel. Students of three different universities took part in this research, which was held in Kosovska Mitrovica (Faculty of Philosophy, Faculty of Technical Sciences and Faculty of Natural Sciences and Mathematics). There were 165 students (78 male, 87 female), average age $M = 21.24$. Examinees filled in Big Five Plus Two personality inventory, family functioning scale FACES IV and basic socio-demographic traits questionnaire. Regression analysis results have shown that only certain aspects of personality traits are significant predictors in anticipating family functioning. Extraversion showed to be significant predictor of Cohesion, Flexibility, and Communication as dimensions of family functioning. Aggressivity and Negative valence are significant predictors of Disengagement, while Aggressivity and Positive valence are significant predictors of rigid type of family functioning.

Keywords: personality traits, family functioning, students

Primljeno: 30. 06. 2018.

Primljena korekcija: 09. 10. 2018.

Prihvaćeno za objavljivanje: 13. 10. 2018.

² Corresponding author email: miljanapavicevic@yahoo.com